

Тетяна Космеда [*Tetjana Kosmeda*]

Донецький національний університет імені Василя Стуса (Вінниця)

Наталія Піддубна [*Natalija Pidubna*]

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди (Харків)

Лексема *зелений* в українському мовному просторі: семантика, синтактика, прагматика, національна специфіка

Вступ

Лексика кольору має давню традицію вивчення – ще від часів античності. Сьогодні її розглядають у різних ракурсах, насамперед у зв'язку з культурою, адже мова кожного етносу й соціуму моделює специфіку функціонування кольороназв, своєрідність їх сприйняття: «Кольори відіграють велику роль у формуванні мовних картин світу, оскільки з кожним кольором у різних лінгвокультурних спільнот пов'язані певні асоціації, ті чи ті колірні уподобання» [Башарина А. 2007: 13]. Про те, що зелений колір має широку палітру символів і значень писав і Мішель Пастуро [*Pasturo M.*] [Пастуро М. 2018]. Однак лексема *зелений* настільки швидко вступає в нові семантико-синтаксичні зв'язки, набуває конотацій, національної специфіки, що дослідники не встигають їх фіксувати. Саме потребою дослідження динаміки розвитку значень і конотацій кольороназви *зелений* зумовлена актуальність цієї статті.

Мета наукової розвідки – продемонструвати розширення семантики, синтактики та прагматики кольороназви *зелений* з урахуванням епідигматичних зв'язків (семантичної і словотвірної деривації) та репрезентувати національну специфіку функціонування вказаної кольороназви в сучасному просторі української лінгвокультури, що виокремлюється на тлі інших лінгвокультур.

У ході дослідження було актуалізовано відповідну *методику* з використанням описового методу в поєднанні з прийомом моделювання, що є універсальними інструментами вивчення й опису недоступних для прямого спосте-

реження лінгвістичних явищ і процесів, пов'язаних з онтологією кольороназв, зокрема для об'єктивації відповідного фрагменту концептуальної і мовної картин світу, виявлення специфіки її становлення й розвитку. Концептуально-аналітичний метод сприяв кваліфікації та методологійній оцінці теоретичних положень «лінгвістики кольору». Метод історико-культурного аналізу дав змогу з'ясувати чинники впливу на семантико-прагматичний поступ лексеми *зелений* у діахронії і синхронії. Аксіологічний метод сприяв з'ясуванню ціннісних орієнтацій авторів досліджуваних текстів чи дискурсивних фрагментів, зокрема специфіку актуалізації оцінювальних смислів, що ковзають по шкалі оцінки між її полярними полюсами. Для реконструкції авторської комунікативної інтенції, авторських рефлексій щодо аналізу й кваліфікації (класифікації) зібраного ілюстративного матеріалу залучено методи індукції та дедукції (для моделювання гіпотез та отримання загальних висновків), аналізу й синтезу (для здійснення теоретичних узагальнень та систематизації фактичного матеріалу). Частково застосовувався зіставний метод для висвітлення способів актуалізації феномена прецедентності, характеристики мовної гри, а також порівняння з мовними фактами, що ілюструють семантичне, прагматичне та синтагматичне навантаження кольороназви *зелений* в інших мовах. Зрозуміло, що авторський аналіз передбачив послідовне використання контекстуально-інтерпретаційного, дискурсивного, комунікативно-прагматичного та лексико-синтаксичного методів аналізу.

Історія вивчення кольороназви *зелений*: підходи, аспекти, напрями.

Традиційна семантична структура, прагматика і синтактика, особливості функціонування

На сьогодні існує чимало праць, присвячених різноаспектному аналізу кольороназв в українській мові (Ірина Бабій [Babii I.], Тетяна Семашко [Semashko T.], Василь Старко [Starko V.], Лариса Топчій [Topchii L.], Ірина Кочан [Kochan I.], Віталій Півторак [Pivtorak V.], Любов Ріднева [Ridneva L.], Олексій Башманівський [Bashmanivskiy O.] та ін.). *Така увага мовознавців до кольороназв безпосередньо пов'язана з універсальним й абстрактним характером кольору, про що переконливо писав Олександр Потєбня [Potebnya A. A.] та наголошують інші дослідники. Зокрема Ірина Кочан [Kochan I.] також переконана:*

Шар лексики на позначення кольорів є носієм багатої інформації. (...) Тому у складі термінолексеми він передає суть окресленого головним словом поняття або ж разом із цим словом має нове, цілком інше значення, що не впливає зі суми значень його компонентів. Кожному колоративу властивий різний спектр сполучуваності з іншими лексемами: 1) максимально широкий; 2) середній; 3) мінімальний [Кочан І. 2020: 24].

У мовознавстві чимала кількість наукових студій, де на матеріалі кількох мов здійснюється зіставний підхід до дослідження особливостей функціонування і сприйняття мовцями тих чи тих кольорів [Komorowska E. & Stanulewicz D. 2018; Waszakowa K. 2003], однак аналіз здійснюється на матеріалі, який не враховує сучасних тенденцій і, відповідно, на сьогодні потребує оновлення й розширення, зокрема й з огляду на сучасну багатофункційну парадигму лінгвістичних знань.

Публікації дослідників засвідчують, що лексема *зелений* та її похідні мають потужні й невичерпні можливості, що підтверджує дібраний і проаналізований у цій статті мовний матеріал.

Загальномовне значення слова *зелений* в українській мові, як і в інших мовах, насамперед пов'язане з рослинним світом і виявляється в прямому називанні кольору: *зелений яр, зелені осоки, зелені стебла, зелений мох*. У психологічній науці існує точка зору, що фізичне сприйняття кольору через зір взаємодіє із психічним відчуттям: зелений символізує свіжість, молодість, надію, спокій. Це колір вічного юнацтва, терпіння, покірливості, вірності. Він уособлює кругообіг випробувань та перемог. *Зелений* – символ гармонії, радості, бажання, ніжності. Українському менталітетові властиве діахронічне вживання зеленого й жовтого кольорів [Форманова С. & Базик О. 2004]. Загальновідомо, що *зелена барва* для європейців символізує мирні надії.

За спостереженнями психолінгвіста Валерія Беяніна [*Belynin V.P.*], зелений колір уживається в художньому мовленні: і в «темних» текстах епілептоїдів (позеленів від злості) [Беянин В. 2000: 69], і в «сумних» текстах депресивних акцентуантів (у згадках героя про свіжу зелень і силу весни) (там само: 86), і в «красивих» текстах істероїдів (*зелена кішка*) [там само: 109].

Загалом зелений колір позначений глибоким і багаторакурсним символізмом. Віддавна в більшості слов'янських народів він, з одного боку, зіставлявся з рослинністю, незрілістю, мінливістю, весною, красою природи, асоціювався зі світовим деревом (Символіка 2012), що відображає й натурфілософію слов'ян. З другого боку, зелений колір українці трактують як колір «того світу», потойбіччя (на Поліссі на Великдень фарбували яйця у зелений колір, якщо в домі протягом року був покійник), як атрибут «чужого» простору, де живе нечиста сила, куди в замовляннях виганяють злих духів, він характеризує персонажів народної демонології: лісовика, русалку, водяника. У замовляннях однією з ознак пропасниці є її колір – зелений, «*яко трава зелена*» [Півторак В. 2013: 245].

Зелений колір має свою символіку в українському фольклорі, зокрема це виявляється в традиційному для пісенної творчості паралелізмі. Цей колір позначає молодість, безтурботність, як, наприклад, в українській народній пісні *Стоїть явір над водою...*, порівняймо: *Не хилися, явороньку, що ти зелененький; Не журися, козаченьку, що ти молоденький* (Українські народні

пісні, 1963: 206) чи в пісні *Тим трава зелена, що близько вода, Тим дівка хороша, що ще молода* (Українські народні пісні 1963: 190). Або ж паралелізм в українських народних піснях *зелена трава – суха трава* може символізувати щасливу чи нещасливу жіночу долю: *Попід мостом, мостом трава зеленіє, / а за хорошим мужем жона молодіє; / Да попід мостом трава посихає, / За ледачим мужем жона погибає* (Українські народні пісні 1963: 219). Зрозуміло: семантичний аспект таких паралелізмів, як зазначив Олександр Тараненко [Tarapenko O. O.],

полягає в тому, що певний набір елементарних опозицій, закріплених у людському досвіді для орієнтації у світі фізичних речей, переноситься у світ духовних і взагалі абстрактних явищ, де виділяється аналогічна кореляція. При такому розвитку звичайно виробляється оцінка полюсів цих опозицій [Тараненко О. 1980: 84].

Під час інтерпретації зеленого кольору в українському фольклорі переважає позитивна тональність, зокрема, на думку Олександра Потебні [Potebnya A. A.], зелений колір має те ж саме значення, що і *світло*, «зелений як епітет рослини відповідає слову *молодий*, епітету людини. (...) Зелен – хороший, красивий. (...) Зелений – веселий» [Потебня А. 2016: 32–33]. У рядках з народної пісні *Ой веселая весна да звеселила усі гірочки* в лексемі *звеселила* мовознавець виокремлює смисл ‘покрила зеленню’.

Однак кольороназва зелений і її похідні вербалізують і негативну оцінку, наприклад у висловах *позеленіти від злості* (*зздрості, досади* і т. ін.) [там само: 32–33], *до зеленого змія* (*То що це ти, в білій гарячці, допився до зеленого змія?* /М. Понеділок/) (СФУМ 2008: 268), *жаба давить* (*душить*), *в очах зеленіє* (УРРУФТС 1998: 31), оскільки в них зелений колір найчастіше символізує хворобу, байдужість, смерть, заздрість, порівняймо: *Душевна зустріч Зеленьського змусила хейтерів позеленіти від злості: шаурми не вистачає* (Електронний ресурс. znaj.ua: Знай, 2021.06.08); *Зелена-презелена ЖАБА давить. Коли це 73 % думали про інших українців?* (*ze_benya/* Електронний ресурс. <https://twitter.com:ZeBenя>, 2021.05.03/). Простежуємо ковзання значення цієї лексеми по шкалі оцінки: від позитивного до негативного полюсів.

В українській мові на позначення цього кольору наявна низка синонімів і похідних з актуалізацією широкої системи афіксів: *зеленавий, зеленастий, зеленкавий, зеленкуватий, зеленний, зеленявий, зазеленений, поззеленений, призеленкуватий, смарагдовий, трав'янозелений* та ін. [Вусик О. 2000: 147-148].

У сучасному українському художньому дискурсі, зокрема в поезії, зелений колір функціонує дуже активно, що засвідчує низка досліджень [Іншаков А. 2011; Півторак В., 2013; Пустовіт Л. 1983]. До прикладу, у поезії Івана Драча *Балада про соняшник* зелений, з одного боку, традиційно символізує колір рослинності й молодості, однак, з другого, – традиційна фольклорна символіка розширюється новаторськими смислами ‘людина’, ‘колір тіла’, порівняймо: *В соняшника*

були руки і ноги, / Було тіло, шорстке і зелене. / Він бігав наввипередки з вітром, / Він вилазив на грушу, / і рвав у пазуху гнилиці. У такому разі, як зауважує Любоб Пустовіт [Pustovit L.],

насичення конкретною семантикою зеленого кольору такого філософського поняття, як сутність людського життя на Землі, зумовлює і виникнення власне індивідуальних оригінальних поетичних образів, зміст яких розкривається тільки в широкому контексті [Пустовіт Л. 1983: 26].

Попри спільність у сприйнятті й фразеологізації цієї кольороназви у слов'янських мовах, виявляємо й специфічні стійкі вислови на кшталт рос. *тоска зеленая*, що вживається на позначення гнітючого почуття, душевної млості від безділля, відсутності інтересу до оточення, нестерпної нудьги, наприклад: рос. *Я думаю, что Вы ошибаетесь. Ни ресторана, ни девочек! Зеленая тоска* (Булгаков М. 1937); рос. *зеленая тоска, скука, що в українській має еквівалент невсипуща (нестерпна) туга (нудьга)* (РУССВ 2000: 349). Як приклад фразеологізмів чеської мови, що не мають аналогів в інших слов'янських мовах, наводяться такі усталені вирази, як *zelené zlato, Zelený čtvrtek, zelený mozek, zelený mužik* [Бурукина О. 2014: 28]. В англійській мові вислів *green-eyed monster* (дослівно 'чудовисько із зеленими очима') означає заздрість і ревності, фразеологізм (*as green as grass* 'зелений як трава' може вживатися з позитивною, нейтральною чи негативною конотаціями (АРФС 1984: 330), порівняймо: *I was ready to swear that the ceiling was snow and that the walls were as green as grass if it would have made him feel more comfortable* (H. Lawson, 'While the Billy Boils', First Series, 'Going Blind') / *Я ладен був поклястися, що стеля – білосніжна, а стіни – яскраво-зелені, лиш би догодити Джеку Гантеру; I passed the cook-hose as I came along, and the cook told me one of his mates had just gone down with gas from last night. And the S. M. looks as green as grass* (R. Aldington, 'Death of a Hero', part III) / *Я зараз проходив повз похідну кухню, і кухар мені сказав, що минулої ночі один з його помічників отруївся газом, а старий сержант ходить увесь зелений* (там само: 330). До англійських фразеологізмів, що не мають точних еквівалентів в українській мові, належать жартівливі розмовні вислови *be not as green as one is cabbage-looking* (дослівно – 'бути не таким зеленим, як капуста') 'бути не таким уже й дурним, як може видатися' та *do you see any green in my eye?* (дослівно – 'ти бачиш зелене в моєму оці?') (там само: 332). Це підтверджує припущення дослідників про те, що навряд чи можна говорити про якусь єдину кольорову картину світу, властиву всьому людству, адже асоціації, викликані одним і тим самим кольором, актуалізують і спільні, і відмінні реакції у представників різних народів [Лиходжина І. 2017: 139].

Своєрідно інтерпретується цей колір і в релігійній символіці багатьох народів. Так, єгипетського бога Осіріса зображують із *зеленою шкірою*. У деяких сучасних езотеричних навчаннях, де велику роль відіграють жіночі божества (наприклад, Вікка), вони також зображуються в зелених тонах [Кулинич Т.].

Цей колір уважають священним в ісламі: в мусульманській релігії він означає *свіжість і пахощі райських садів*. У Корані (76: 20-21) *зелений* – це колір одягу праведників, порівняймо: *На них буде зелений одяг з атласу й парчі; прикрашені вони будуть браслетами зі срібла, а Господь напуватиме їх чистим напоєм!* (Преславний Коран 2013: 389).

Не менш символічним *зелений колір* є і для християн, оскільки його, як і синій, уважають вираженням земної благодаті. Фахівці з іконопису зауважують:

від усвідомлення того, що зелені ниви, ліси і пасовиська дарував Бог для людини, сакральне мистецтво утвердило всяку зелень як прообраз дарованої благодаті. Ось чому блакитні частини одягу Спасителя, Діви Марії, апостолів, пророків, усіх святих часто змальовувалися також як зелені (...) [Волосюк М. 2013].

У католицькій архітектурі середньовіччя як декоративний архітектурний елемент на церковних спорудах популярним було зображення *зеленого чоловіка* – скульптури, малюнка або іншого людиноподібного обличчя в оточенні листя або ніби зробленого з нього [Raglan L. 1939: 45-57].

Цей колір часто згадується в Біблії. Він мав велике значення для авторів Книги книг і саме тому в оригіналі, написаному івритом, для вираження відтінків зеленого використано сім слів (для спрощення розуміння наведені в латинській транслітерації й транскрипції): *‘abiyb (aw-beeb’)*, *raʿanan (rah-an-awn’)*, *yeraqraq (yer-ak-rak’)*, *yaraq (yaw-rawk’)*, *yarowq (yaw-rawk’)*, *yereq (yehʹ-rek)* (див. про це: [Бурукіна О. 2013: 64]. У Біблії *зелений* як колір трави й рослинності загалом пов’язують із життям, розквітанням, порівняймо: *На землі буде збіжжя багато, на гірському верху зашумить, як Ливан, його плід, і народ зацвіте по містах, як трава на землі!* (Біблія І. Отієнка. Псалом 71:16). Протиставленням *зелені*, як зауважувалося, є *посуха*, що символізує *смерть*, порівняймо: *Вірний же Господу порівнюється із зеленим деревом, наприклад: Він, немов дерево, посаджене над водою, що до потоку простягає своє коріння; як прийде спека, воно не боїться, і листя його зеленіє; під час посухи йому байдуже, воно не перстає родити* (Біблія І. Хоменка. Єремія, 17: 8).

Деякі слова з непрямою вказівкою на *зелений колір* стали компонентами фразеологізмів біблійного походження в багатьох мовах, зокрема російській та українській, порівняймо: укр. *фіговий листок* – ‘те, чим прикривають, маскують що-небудь (переважно щось нечесне, ганебне і т. ін.)’; ‘лицемірне маскування’ (СФУМ 2008: 336), рос. *фиговый листок* – ‘лицемерное прикрытие постыдного, лицемерная маскировка неблагоприятных намерений’ (УРРУФТС 1998: 389). В українській мові цей фразеологізм традиційно активний у політичному дискурсі навіть за радянських часів, оскільки вживався у виступах тодішніх урядників на міжнародних аренах, наприклад глави делегації заступника Голови Ради Міністрів УРСР Петра Тронька в загальній дискусії на XX сесії Генеральної Асамблеї ООН 07.10.1965: *Нині ця країна окупується Сполученими*

Штатами всупереч волі її народу, під прикриттям фігового листка міжамериканських збройних сил (Українська РСР на міжнародній арені 1977: 67).

Безпосередньо ж кольоролексема зелений уживається в релігійно-побутовому типі дискурсу в складі прецедентних стійких складених назв-геортонімів, як-от: *Зелені дні, Зелена неділя, Зелені свята (святки)*, порівняймо: *Зелена неділя*, церк. – ‘день, яким починаються зелені свята.’ *Так прийшла і зелена неділя, уквітчала землю квітом, дерево – листом* (Панас Мирний, I, 1954, 82); *Зелені свята (святки)*, церк. – ‘одне із свят православної церкви, яке відзначається на п’ятдесятій день після великодня і супроводжується прибиранням хати всередині і зовні зеленню.’ [Ганна:] *Ми збираємося зі свекрухою перед зеленими святами у Київ, на прощу...* (Марко Кропивницький, II, 1958, 37); *Раз перед зеленими святками Кайдаш послав Лавріна до млина* (Нечуй-Левицький, II, 1956, 306) (СУМ-11 т. 3: 553). Стійкість цих складених назв спонукала Григорія Удовиченка кваліфікувати їх як фразеологізовані й уключити, хоч і з помітками застар., обряд., до фразеологічного словника української мови, наприклад: *зелена неділя* – ‘свято на початку літа, коли зеленими вітами прикрашають хати, а підлога в хатах притрушується травою.’ *Так прийшла і зелена неділя, уквітчала землю квітом, дерево – листом* (Панас Мирний) (...). Порівн. *зелені свята* (ФСУМ: 223). Етнографи зауважують, що це свято серед українців особливо шановане, обряд прикрашання осель і храмів зеленню сягає корінням дохристиянських часів і був пристосований до ідеології нової на той час християнської релігії. За даними Етнографічної комісії Всеукраїнської Академії наук, одні селяни-інформатори стверджували, що в цей день Бог створив землю і засіяв її зеленню, інші вважали, що Христос, Петро і Павло, ідучи дорогою, присіли під зеленою кроною дерева або ж пов’язували традицію клечання з входженням Ісуса Христа в Єрусалим, коли він, в’їжджаючи на віслучкові в місто, обрав шлях не по килимах, що їх розстелили багаті, а по галузках, якими прикрашали дорогу бідняки [див. про це: Скуратівський В. 1993: 65].

У тлумачному словнику української мови маємо такі значення лексеми *зелений*: 1. ‘Який має забарвлення одного з основних кольорів спектра – середній між жовтим і блакитним’; ‘який має колір свіжої трави, листя, зелені’. 2. ‘Зробл. із зелені, рослинності’. // ‘Який заріс зеленню, травою, кущами і т. ін.’ 3. ‘Уживається як складник назв груп, течій, неурядових та політичних організацій і т. ін., головною метою яких є захист довкілля та гармонія між людиною і природою’ // у знач. ім. *зелені, них*, мн. ‘Ті, хто належить до таких груп, течій, неурядових та політичних організацій і т. ін.’ 4. у знач. ім. *зелені, них*, мн., іст. ‘Учасники нерегулярних збройних формувань під час громадянської війни в Росії й Україні, які, ухиляючись від мобілізації, переховувалися в лісах’. 5. ‘Недозрілий, недостиглий (про злакові рослини, фрукти, овочі і т. ін.)’. 6. перен., розм. ‘Який не має життєвого досвіду; недосвідчений’. 7. розм. ‘Хворобливо-блідий (про колір обличчя, шкіри людини)’. 8. у знач. ім. *зелений, ного*, ч., перев. мн., розм. ‘Долар США’ (СУМ-20: 1137).

**Динаміка семантико-дериваційного,
прагматичного та синтагматичного
потенціалу лексеми зелений
у сучасному дискурсі**

- I. Кочан [Kochan I.] уважає лексему зелений активною щодо творення нових термінів, порівняймо:

Зелений – один з основних кольорів спектра (...) Цей прикметник є в термінах (...) *зелене мило* – рідке мило, зеленкувато-бурого кольору, яке застосовують як дезінфікувальний засіб; *зелений чай* – різновид гіркуватого на смак чаю, що дає зеленувато-жовтуватий, дуже запашний настій; *зелений корм*, *зелений рух*, *зелений туризм* – назви мають прямий стосунок до кольору [Кочан I. 2020: 29].

Ця кольороназва значно розширює свою семантику в сучасній українській мові внаслідок метафоризації. В останні роки поширеними стали терміни *зелена картка* – ‘1) угода про взаємовизнання покриття громадянської відповідальности власників засобів автотранспорту та про взаємодопомогу, щодо врегулювання збитків, які виникають у міжнародному транспортному сполученні; 2) дозвільне свідоцтво на проживання у США за певних умов’; *зелена хвиля* – ‘автоматична система, режим світлофорного регулювання, що вможливує оптимальний режим транспортного руху у світі’. *Зелений театр* – ‘літній театр серед зелені, тому його значення опосередковане’. Поширеними (стертими) метафоричними утвореннями є *зелений патруль* – ‘громадська група, що здійснює нагляд за рослинністю, охорону її’, *зелена аптека* – ‘про дикорослі лікарські рослини’, *зелені бактерії* – ‘мікроорганізми, що містять хлорофіл і засвоюють вуглекислий газ за допомогою сонячної енергії’, зафіксовані словниками (див., напр., ВТССУМ 2007: 456). У статті І. Кочан [Kochan I.] розглянута й номінація *Зелена книга України*, що належить до офіційного державного документа, у якому викладено відомості про сучасний стан рослин, які зникають, і потребу розробляти охоронні заходи щодо їх збереження й відтворення. Указує дослідниця й на завуальоване значення кольору, репрезентованого в терміні *зелений шантаж* – ‘дії власника великого пакета акцій, який погрожує ворожою активізацією з дальшим подрібненням його майна, для того щоб викупити їх за вигідним для себе курсом’ (ФЕС: 172).

Однак попри вісім зафіксованих тлумачним словником сучасної української мови значень лексеми *зелений* та термінологічних утворень, наведених І. Кочан [Kochan I.], кольороназва *зелений* продовжує розширювати свою семантику, синтактику й прагматику в українській мові завдяки новітній сполучуваності, метафоризації, розбудові української терміносистеми, інтернаціоналізації термінів та понять. Порівняймо контекст з *Правил користування «зеленим» та «червоним» коридорами*:

Канал, позначений символами зеленого кольору («зелений коридор»), призначений для декларування шляхом вчинення дій громадянами, які переміщують через митний кордон України товари в обсягах, що не підлягають оподаткуванню митними платіжками та не підпадають під встановлені законодавством заборони або обмеження щодо ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території і не підлягають письмовому декларуванню (Правила користування «зеленим» та «червоним» коридорами. Електронний ресурс. sfs.gov.ua: Державна фіскальна служба України).

У цьому разі актуалізується смисл, як і в терміносполученні зелене світло, що репрезентує значення 'дозвіл руху'. У зв'язку з посиленням воєнних дій в Україні вкотре з 2014 року відбулася активізація терміна *зелений коридор* з іншої, військової, терміносистеми, де від означає 'створення простору для безпечного виходу з оточення мирного населення й військових', а сама кольороназва набуває смислів 'безпечний', 'гуманітарний', порівн. назву публікації: *РФ відкриває українцям «зелені коридори» до себе, в інших випадках стріляють – Зеленський* (Електронний ресурс. Укрінформ, 2022.03.03). Знову простежуємо розширення семантичної структури наведеного терміносполучення.

Спостерігаємо й ускладнення терміна *зелений туризм*, оскільки сьогодні використовують словосполучення *сільський зелений туризм* – 'складна багатоаспектна діяльність, що включає пішохідні прогулянки, гірські походи та альпінізм, кінні прогулянки, спортивні та оздоровчі подорожі, полювання й рибальство, а також інші форми туризму'.

Лексема *зелений* активно використовується для моделювання власних назв. Наприклад, існує офіційний сайт розсадника «Зелені янголи»; сайт для закупівлі насіння та добрив «*Зелений світ*»; український знак екологічного маркування продуктів харчування «*Зелений журавлик*»; рух з охорони зелених насаджень в Одесі «*Зелений лист*»; кредитний банк «*Зелена енергія*»; новий навчально-методичний комплекс «*Зелений пакет*» (його мета – сформувані у школярів еко-світогляд). Ці номінації поширені в інтернет-мережі.

У просторі інтернет-мережі натрапляємо й на такі нові терміносполучення, як *зелений електропостачальник* – 'той, хто пропонує енергоефективні рішення до енергосервісних контрактів'; *зелений енергетичний перехід* – 'максимізація енергоефективності, максимальне розгортання відновлюваних джерел енергії та електрифікації, перехід до екологічно чистого транспорту, технології та інновації в акумуляованні електроенергії, запровадження циркуляційної економії замкнутого циклу, розширення біоенергетики та природне поглинання вуглецю та ін.'; *зелені відходи* – 'тілля з приватних господарств, яке потрібно знищувати'; *зелений клас* – 'наскрізна екологічна освіта, що є одним з пріоритетних напрямів сучасних освітянських стандартів, яка повинна бути пов'язана з практичною складовою функціонування навчального закладу, що передбачає системне покращення його екологічної дієвості'; *зелений офіс* – 'освіта, що встановлює критерії оцінювання показників впливів на довкілля та здоров'я

людини, що пов'язані з функціонуванням закладів освіти'; *Зелений університет* – 'Сумський державний університет, що задекларував проведення екологічної політики'; *зелені професії* – 'професії, пов'язані з інтегруванням «зелених» технологій у сфери транспорту, виробництва, будівництва, енергетики, які вимагають гарних знань зі STEM-предметів'. Як бачимо, поняття *зелені професії* інтерпретується через метафоричний термін «зелені» технології.

Зелений бізнес – це 'глобальний екотренд, що охоплює всі сфери сучасного життя, які знайшли втілення в концепції *зеленого офісу*, що вже стала візитівкою багатьох провідних компаній світу й з року в рік набуває дедалі більшої популярності'; *зелений тариф* – 'особливості продажу та обліку електричної енергії, виробленої приватними домогосподарствами та розрахунок за неї'; *Європейський зелений курс* – 'можливості та загрози для України (документ аналізує кожен компонент Європейського зеленого курсу: зміна клімату, енергетика, транспорт, промислова стратегія, сільське господарство і т. д.)'; *«зелений перехід»* – 'концепція, що лежить в основі документу, який передбачає майже повне припинення викидів парникових газів'; *«зелений меморандум»* – 'довгоочікуваний меморандум з виробниками екологічно чистої електрики, який підтримують «зелені інвестори»'; *«зелений компроміс»* – 'заклик енергетичного співтовариства продовжити переговори з інвесторами, які незадоволені законом про зниження «зелених» тарифів'; *«зелені готелі»* – 'готелі, що не тільки заощаджують гроші своїм господарям, але й дбайливо ставляться до довкілля, зберігаючи природні ресурси: відповідальність за довкілля – чи то економія води та енергії, переробка і вторинне використання сировини, не забруднене повітря та багато іншого'; *«зелені принципи»* – 'економія ресурсів і їх вторинна переробка як невід'ємна частина життя'; *«зелений рівень» системи оповіщення* – 'ситуація, коли відбувається зниження температури зовнішнього повітря та високий рівень вологості: при таких погодних показниках можливе утворення ожеледиці, тому рекомендується бути уважними на дорогах'; *«цифровий зелений сертифікат»* – 'документ, що має посприяти відкриттю кордонів та відновленню міжнародного туризму.

З поширенням пандемії Covid-19 пов'язані новітні словосполучення *«зелений паспорт»* – 'документ, який видають громадянам в Ізраїлі після щеплення двома дозами вакцини проти коронавірусу' та *«зелена зона»* – 'засвідчення відсутності спалаху коронавірусу, що виникло як омонімічне до вже наявного зі значенням 'територія за межами міста, зайнята лісами, лісопарками та іншими озелениними територіями, яка виконує захисні, санітарно-гігієнічні та рекреаційні функції' [Лановенко О. & Остапішина О. 2013: 97]. Відповідно, «ковідних» смислів набуває і похідна лексема *позеленіти* – 'позбавитися коронавірусу, вийти із зони підвищеної небезпеки зараження ним', порівняймо: *Вся Україна позеленіла* (Електронний ресурс. *Хрещатик*, 2021.06.09); *Україна позеленіла! Всі регіони переведені у «зелену» карантинну зону* (Електронний ресурс. *TOP-News Україна*, 2021.06.13).

Серед вищенаведених прикладів нові лексеми, що, однак, ще на шляху до затвердження себе в статусі терміна, тому й уживаються в лапках. В основі їх творення асоціативний зв'язок з рослинністю, природою, екологією, чистотою, здоров'ям.

Кольороназва *зелений*, як зазначалося, є компонентом низки фразеологічних одиниць різної стильової та стилістичної належності, порівняймо: *зелений змії – жарт.* 'спиртні напої' (СФУМ 2008: 267), *молодий та зелений – жарт.* 'який не набув ще життєвого досвіду; недосвідчений, юний і т. ін.' (СФУМ 2008: 402), *без зеленого поняття; зеленої тямі не має* – 'абсолютно не знає чогось [Береза Т. & Зубрицька І. & Зелений Ю. 2015: 11]. У двох останніх наведених фразеологізмах (*без зеленого поняття; зеленої тямі не має*) значення лексеми *зелений* асоціативно пов'язане з актуалізованим у свідомості носіїв української мови смислом 'невідомо'. Саме це в співомовці, номінованій *Зелений пес*, вдало використав Степан Руданський для створення мовної гри, що «мотивована актуалізацією зразка моделювання невдалої фатичної комунікації» [Космеда Т. & Осіпова Т. & Піддубна Н. 2015: 82], порівняймо:

*Зайшов німець раз на баль, / З панною сідає, / Мовчить, мовчить, далі сам / Мову
зачинає: / «Чи зелений коли пес / Пані не здибала?» / «Та ні, – каже, – або що?» – /
Німця запитала. / «Та нічого, – каже той, – Я лиш так питався, / Бо з зеленим,
пані, псом / І я не здибався!» (Руданський С. 2007: 79).*

Частина фразеологізмів, як частково вже зазначалося, має термінологічне походження, порівняймо: *зелена вулиця* – 'безперешкодний шлях у досягненні, доланні, у розвитку і т. ін. чого-небудь; безперешкодний прохід (через кордон)' (СФУМ: 139). Про системність і динамічність розвитку семантики цієї кольороназви свідчить, очевидно, й те, що зазначений фразеологізм сприймається як омонімічний до іншого застарілого фразеологізму *зелена вулиця* – 'покарання солдатів шпіцрутенами в кріпосницькій Росії' (СФУМ: 139).

Як і багато інших лексем, кольороназва *зелений* демонструє здатність до розширення семантики і є чинником колоквіалізації, стаючи елементом жаргонної лексики, де фіксуються такі стійкі сполуки, як *зелена конференція* (крим.) – 'пікнік на лоні природи' (КСЖЛ 2003: 125); *Зелений корпус* (студ.) – 'парк, що утворене за аналогією до Червоний і Жовтий корпуси університету, біля яких розташований парк' (там само: 125); *зелений ресторан* (жрм.) – 'те саме, що *зелена конференція*' (там само: 125); *зелений прокурор* (тюрк., жарт.) – 'утеча з колонії з приходом весни' (там само: 125). Отже, лексема *зелений* – не лише складник національної літературної української мови, але й нелітературної – жаргонізмів, сленгізмів, арготизмів та ін.

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. назви кольорів особливо активно розширюють свою семантику й прагматику залежно від політичної кольорової символіки, кольору відповідної ідеології. У 2014 році, коли Росія розпочала гі-

бридну війну проти України і на територію Криму зайшли «зелені чоловічки», то кольороназва *зелений* у наведеній словосполучі набула значення ‘російський військовослужбовець, загарбник, агресор’. Очевидно, в основу такого значення покладено смислові компоненти ‘колір форми’, адже російські солдати мали однострій кольору хакі або зеленого, ‘невідомий’, ‘неопізнаний’, ‘таємничий’, ‘специфічне нерозбірливе мовлення’, ‘прибулець’, що має алюзії з відомим персонажем культового серіалу «Зоряні війни» *джедаєм майстром Йодою* – ‘маленьким зеленим чоловічком невідомої раси з великими загостреними вухами й дивною манерою розмовляти, який прибув з невідомої нікому планети’.

Навіть Вікіпедія засвідчує, що «зелені чоловічки» (...) кліше російської пропаганди для позначення окупаційних військ, які висадилися в Криму без розпізнавальних знаків та презирливо-іронічна назва російських військових без відзнак на одязі та техніці, які у складі спецпідрозділів проводили таємні, на першому етапі часто небойові операції із захоплення й блокування об’єктів у ході російського вторгнення в Україну в 2014 році. Однак зазначена словосполука набула нового значення у вустах нардепа Ірини Геращенко, оскільки співголова фракції «Європейська солідарність» назвала фракцію «Слуга Народу», створену Володимиром Зеленським, «зеленими чоловічками», порівняймо: *Друзі ви знаєте, 5 років тому «зеленые человечки» захопили Крим, зараз «зеленые человечки» захоплюють український парламент. І насправді повністю його перекреслюють* (з усного мовлення). Актуалізується російська графіка: маємо варваризм, що підсилює негативну конотацію.

Традиційно в українській мові лексема *зелений* має низку спільнокореневих слів і синонімів, про що частково вже йшлося. В останні роки у зв’язку з тим, що Президентом України обрано Володимира Зеленського, чие прізвище пов’язане з кольороназвою, їх кількість збільшилася. Наголосімо також, що за даними Оксани Таран, в українській мові від кольороназви *зелений* утворено 6,1 % прізвищ, тоді як від англійського *green* походить 10,3 % [Таран О. 2018: 166-167]. Однак у зв’язку з актуалізацією прізвища *Зеленський* простежуємо унікальне, суто українське явище – значне розширення семантики й прагматики лексичної одиниці *зелений* та похідних від неї, порівняймо: *членів партії “Слуга народу”, заснованої В. Зеленським, називають зеленими, що спричиняється до виникнення перифрастичної номінації зелена Верховна Рада, зелений парламент тощо (Про ЗЕЛЕНУ Верховну Раду /Електронний ресурс. facebook.com: Watch, 2020.01.23/; Зелений парламент запрацював! Верховна Рада 9-го скликання з однопартійною більшістю у свій перший робочий день проголосувала усі кадрові питання! (Зелений парламент запрацював! Електронний ресурс. YouTube. Телеканал НТА, 2019.08.30).*

Унаслідок того, що правляча партія “Слуга народу” отримала в народі назву *партія зелених*, в українській мові виникла омонімія до вже наявної офіційної назви однієї з найстаріших політичних сил Партії зелених України – політичної екологічної партії, зареєстрованої у травні 1991 р., порівняймо: *31 березня 1998*

року за **Партію** зелених України віддали свої голоси 1 444 264 виборці, **“зелені”** одержали 19 депутатських мандатів (Партія зелених України. Електронний ресурс. Головна. Історія, 2021.06.14).

Від прізвища Зеленський утворені усічені форми **ЗЕ**, **Зе-Голобородько**, **Камікад-Зе**. Наведімо контекст:

*Тож якщо в нас уже шість років 3,5 млн людей у заручниках, 1,5 млн – у вигнанні, а на фронті гинуть люди, то це проблема не **Зеленського** або ТКГ – це проблема інших 35 млн, частина яких не бачить війни з Росією, а частина ненавидить **Зе**, тому що він забрав владу в Пе, через «чесність» і «патріотизм» якого **Зе**, власне, і прийшов до влади [...]. (Вислів Світлани Гармаш, див.: Росії 2020-го не вдалися «фокінізація» ТКГ і «сівохізація» українського суспільства. Це вже велика перемога. Електронний ресурс. gordonua.com: Гордон, 2021.01.04);*

*Адже ті, хто не знає правди і підтримує **Зеленського** – просто обманюються, вірячи в диво, що, мовляв, спуститься з екранних підмостків **«Зе-Голобородько»** і за тиждень закінчить війну, а після всім дасть європейську зарплату, після чого буде працювати виключно на благо країни, порвавши всі зв'язки з Коломойським (Малко Роман. Камікад-Зе. Електронний ресурс. Тиждень UA, 2019.04.05),*

а також перифрази **«Зелений» мільйонер» («Зелений» мільйонер. Реєструючись у ЦВК, Зеленський задекларував, якими маєтностями володіє**). Електронний ресурс. Новинарня, 2019.01.25). У перифразі зелений президент зіштовхуються два значення: назва кольору як асоціат прізвища й одне зі значень лексеми зелений – ‘молодий, недосвідчений’ – **Мій «зелений» президент: яких кроків очікуємо** (Електронний ресурс. AgroPolit.com: гаряча агрополітика, 2019.04.23). У перифразах на прізвище **Зеленського** простежуємо натяк на його попередню професійну діяльність, порівняймо: **«зелений клоун»** –

*Шоумен Володимир Зеленський, який активно бореться за пост президента напередодні виборів президента України, як **«зелений клоун»** став головним героєм пісеньки». Куценко В. Клоун в країні Дурнів: Зеленський став героєм пісні (Електронний ресурс. UAportal: українське інформаційне інтернет-видання, 2019.03.10).*

Мовну гру, утворену маніпуляцією графічних засобів, простежуємо, коли натрапляємо на усічення прізвища **Зеленського** – **Зе**, і в змодельованому оказіональному слові **Камікад-Зе**, що вжито як назва публікації (Малко Р. **Камікад-Зе**. Електронний ресурс. Тиждень UA, 2019. 04. 05). Слово **камікадзе** штучно членується на два компоненти, де актуалізуються значення слова **комік**, і усічений варіант прізвища **ЗЕ**. Компонент **ЗЕ** часто використовують в образній номінації **команда ЗЕ**. В інтернет-просторі поширене оказіональне абрєвіатурне утворення **КОЗЕЛ**, яке розшифровують, як ‘команда **Зеленського**’ (ко + Зел). Простежуємо мовну гру, заґрунтовану на «зіштовхуванні» омонімних форм.

Слово *президент* також підлягає графічній трансформації для вербалізації відповідного смислу з репрезентацією орфографічної помилки, порівняймо: *Купа цих та інших питань постають глухою стіною при дискурсі з прихильником презЕдента-голограми* (Укропченко Укроп. Інструкція для боротьби з зеленоботами. Електронний ресурс. Epigma, Блог, 2019.05.11). Наведімо й зразки мовної гри, що базуються на актуалізації прецедентного імені. *Зеленського* порівнюють з *Монікою Лівінські*, яка зіграла злий жарт з колишнім президентом Америки Біллом Клінтоном, підступно його викривши в сексуальних домаганнях. Прізвище *Лівінські* і *Зеленський* зіставляються, й утворюється змішана модель. Так виникла зневажлива номінація «*Моніка Зеленські*» –

Після скандалу навколо липневої телефонної розмови між президентом США і України Дональдом Трампом і Володимиром Зеленським, через яку американському лідеру загрожує імпичмент, українського лідера прозвали “Монікою Зеленські” (Президент України отримав прізвисько «Моніка Зеленські» через розмови з Трампом. Електронний ресурс. Букви: інтернет-видання, 2019.09.28).

У мовленні українців фіксуються й такі вияви мовної гри, коли в одному контексті «зіштовхуються» прізвище очільника держави і фразеологізм з компонентом *зелений*, що створює додаткову конотацію іронічності, порівняймо: *Зеленський ще раз підтвердив: він не має зеленого поняття, що таке державні інтереси і для чого існує президент, уряд та парламент (Зеленський не має зеленого поняття, що таке державні інтереси. Електронний ресурс. volynua.com: Волинь, 2020.03.06).* Прізвище Президента України стало благодатним ґрунтом для утворення на основі мовної гри слів на позначення його прихильників *зебіл, зебілята, зебілоїди, зебобік*, навіть фемінітиву *зелепутатка*, порівняймо: *Насправді зебіл – це звичайний обиватель (...). Зебіл зазвичай не ходить на Майдан та не іде в АТО добровольцем (...), зебіл не хоче думати (Феномен зебіла. Електронний ресурс. savchuk.live: Блог Ігоря Савчука. 24.04.2019); То як там, зебілята, Карпати вже не ліси, а буриштин назад в землю закачали? (Екс-президент України Петро Порошенко зацікавив ДБР: слідчі перевірятимуть його відпочинок на Мальдівах. Електронний ресурс. facebook.com: Vartal-Vartal (офіційна спільнота), 2019.08.06); Зебілоїди стають дуже агресивними (Електронний ресурс. pravda.com.ua: Правда. Форум, 2021.05.19); Зебобіки так знахабніли, що навіть не намагаються фільтрувати свій словесний понос. Зелепутатка назвала дітей Донбасу немитими на нечесаними (Електронний ресурс. facebook.com: @ZEbobik73. 2020.09.09).* Відповідно, новотвір *зебіл* є твірним для іменника *зебілізація* (графічний варіант *ЗЕбілізація*), що іронічно вживається на позначення процесу поширення поглядів прихильників В. Зеленського, напр.: *Тотальна ЗЕбілізація України дає результати у всіх сферах суспільного життя. Настав час придурків та рукожопих (IgorLukianchuk. Електронний ресурс. https://twitter.com: @IgorLukianchuk, 2020.05.22); Однак прекрасно вдалась зебілізація президентства (Росії 2020-го не вдалися «фокінізація» ТКГ і «сівохізація» українського суспільства. Це вже велика перемога. Електронний*

ресурс. gordonua.com: Гордон, 2021.01.04), прикметників *зеленськоцентричний, зеленськоподібний*, порівняймо: *Типове зеленськоподібне мистецтво. Хоч би щось вартісне промували, та не годні* (АНОНС: *Сучасний театр. Комедія «Веселі шльондри Парижу»*). Електронний ресурс. droginfo.com.ua: ДрогобичІнфо, 2019.02.22).

Унаслідок актуалізації прізвища Президента України й набуття ним нових конотацій розширила своє вживання й лексема з кольоросемантикою *зелень*, що віднедавна має значення ‘члени партії Володимира Зеленського «Слуга народу», прихильники президента Зеленського’, напр.: *Там всі голосували за зелених, його б підтримала абсолютна більшість, якщо б йшов від зелени* (Електронний ресурс. facebook.com: @ZEBobik73. 2020.09.09).

Однак реальність – російсько-українська війна, що почалася 24 лютого 2022 року віроломним нападом путіна (саме з маленької літери!) на Україну, змінила й вектор мовної креативності українців. Жартівлива тональність у моделюванні мовної гри, okazіональних слів, що стосувалися діяльності Президента Зеленського в мирний час, – це вже історія. Сьогодні зелений колір для українців – насамперед колір надії, свободи, миру, випробувань та перемоги, адже зелений колір, середній між жовтим і блакитним. А це кольори українського прапора – символу незламності миролюбного українського народу, який прагне до свободи і незалежності.

Висновки

Отже, зелений колір має давню амбівалентну глибоку народну символіку, пов’язану з натурфілософією слов’ян, зокрема й українців, їх віруваннями, що відбито в усній народній творчості, зокрема й фразеологічному фонді, художньому тексті класичної літератури. Цінність цієї кольороназви підтверджує й широкий синонімний рід та наявність значної низки похідних.

Символізм кольороназви *зелений* засвідчений і в релігійному дискурсі, зокрема в Біблії та Корані, де він пов’язаний із семантикою процвітання, святості. Однак лексема з непрямою вказівкою на зелений колір *фіговий* набула негативної конотації у складі фразеологізму біблійного походження й поширилася в інших дискурсах, зокрема політичному.

Як і більшість інших кольороназв, лексема *зелений* має низку спільних асоціацій у споріднених і неспоріднених мовах, виявляючи при цьому й певні відмінності, що унаочнюють специфічні безеквівалентні стійкі вислови, засвідчуючи неможливість існування єдиної концептуальної і мовної картин світу й у системі колороназв.

Лексема *зелений* засвідчує семантичний, синтагматичний та прагматичний потенціал, зберігаючи універсальну типологічну модель, репрезентує поступ

від конкретного порівняння до колірною узагальнення. Семантична завантаженість назви зеленого кольору асоціюється з відповідними соціальними явищами суспільно-політичного життя. Маючи в українській мові низку спільно-кореневих слів, вона демонструє потужний дериваційний потенціал, оскільки є базою для творення нових слів і значень, зокрема й оказіонального характеру. За допомогою цього кольоративу утворюються назви сайтів, організацій, програм, документів та ін., назви предметів, явищ і процесів, пов'язаних з екологією, очищенням від вірусів. Ця кольороназва бере активну участь у творенні нових термінів й усталених виразів різних галузей науки, у моделюванні мовної гри, вербалізації феномена прецедентності.

Кольоратив *зелений* не лише функціює у всіх стилях літературної української мови, але й нелітературної (жаргонізми, сленгізми, арготизми, діалектизми), не тільки активної нейтральної лексики, але й пасивної (архаїзми, неологізми), виражає всю гаму відтінків стилістичної системи (образне, жартівливе, іронічне, зневажливе, позитивно оцінювальне чи негативно оцінювальне та ін.).

Простежуємо своєрідний розвиток багатозначності в семантичній структурі лексеми *зелений*, оскільки виявляємо нові можливості сполучуваності цього слова на основі актуалізації системи асоціатів, дії різних механізмів метафоризації, аплікації тропів. З'являються й терміни, й образні (метафоричні) номінації, прагматично насичені перифрази. Деякі фразеологізми з компонентом-кольороназвою *зелений* зазнають омонімізації у зв'язку з архаїзацією певних значень і з'яви нових, завдяки трансформаційним процесам. Це демонструє наявність оригінальної орнаменталіки кольороназви *зелений*.

Для синтагматики кольоративу *зелений* характерний максимально широкий спектр сполучуваності з іншими лексемами. Виражаючи відповідні конотативні значення, лексема *зелений* ковзає по шкалі оцінки від позитиву до негативу, хоча переважає позитивна оцінна тональність. Можна стверджувати наявність своєрідної аксіосемантики кольороназв, що розширює дослідний предмет лінгвоаксіології.

Колірна метафоризація може реалізуватися в конкретному образі. У медійному дискурсі простежуємо маніпуляцію прецедентними іменами: формальна подібність прізвища з назвою кольору породжує семантичні та словотвірні похідні, що є активною реалізацією епідигматичних зв'язків. Унаслідок формальної мотивації прізвища Президента України *Зеленського* відповідною кольороназвою породжується низка унікальних суто українських образних політичних термінів чи квазітермінів, оказіональних слів, ігрем, що є дослідницьким предметом лінгвістики креативу (креативної ономастики) як нового напрямку сучасного мовознавства.

Можна стверджувати, що засади сучасної поліфункційної комунікативно-прагматичної лінгвістичної парадигми дають змогу поглиблювати дослідницький вектор: ідеться про формування нового лінгвістичного напрямку, який

можна номінувати «лінгвістикою кольороназв», що має на сьогодні відповідні методологічні засади для об'єктивної дескрипції. Ідеться про потребу (1) комплексного і багатоаспектного опису вагомого фрагменту когнітивної і мовної картин світу, яку репрезентують кольороназви, (2) лексикографування цього пласту лексики, (3) урахування діахронного, синхронного і порівняльно-зіставного підходів для виявлення національної специфіки та інтернаціональної символіки, що (4) слід здійснювати в ракурсі семантики, прагматики і синтактики як трьох основних гілок філософії мови.

Бібліографія:

- БАШАРИНА А. К. [BASHARINA A.K.], О цветообозначениях якутского языка. «Актуальные проблемы филологии. Сборник научных трудов». Якутск, 2007. с. 11–17.
- БЕЛЯНИН В. П. [BELYNIN V.P.], Основы психолингвистической диагностики (Модели мира в литературе). Москва, Тривола, 2000.
- БЕРЕЗА Т. & ЗУБРИЦЬКА І. & ЗЕЛЕНИЙ Ю. [BEREZA T. & ZUBRYTSKA I. & ZELENYI Y.], Мова – не калька: словник української мови, Львів, Априорі, 2015.
- БУРУКИНА О. А. [BURUKINA O. A.], Цвета библейских фразеологизмов: истоки цветового символизма. [In]: Walter H. (red.), Die slawische Phraseologie und die Bibel. Славянская фразеология и Библия. Slovanska frazeologia a Biblia, 2013, с. 59–68.
- БУРУКИНА О. А. [BURUKINA O. A.], «Общее» и «частное» в славянской фразеологии цвета [In]: Aleksiejenko M. (red.), Słowo. Tekst. Czas: Frazeologia w idiolektach I systemach języków słowiańskich (W 200 rocznicę urodzin Tarasa Szewczenki), 2014, T. 2, str. 24–32.
- ВОЛОСЮК М. [VOLOSUK M.], Символіка кольору ікони [on-line]. <https://www.int-konf.org/uk/2013/nauka-i-zhittya-suchasni-tendantsiji-integratsiya-u-svitovu-naukovu-dumku-23-25-05-2013/320-volosyuk-m-simvolika-koloriv-ikoni> [cit. 12-06-2021].
- ВУСИК О. [VUSYK O.], Словник українських синонімів, Дніпропетровськ, Січ, 2000.
- ІНШАКОВ А. [INSHAKOV A.], Кольоративи у поезіях В. Стуса, «Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства», 2011, Вип.16, с. 365–367.
- КОСМЕДА Т. & ОСІПОВА Т. & ПІДДУБНА Н. [KOSMEDA T. & OSIPOVA T. & PIDDUBNA N.], Степан Руданський: феномен моделювання «живого» мовлення українців, Харків-Познань-Дрогобич, Коло, 2015.
- КОЧАН І. [KOCHAN I.], Колір і термінологіка. [В:] Матеріали науково-практичної конференції «Проблеми української термінології. СловоСвіт, 2020». Львів: Львівська політехніка, 2020, с. 24–31.
- КУЛИНИЧ Т. [KULYNYCH T.], Що означає зелений колір в психології. Психологія кольору [on-line]. <https://kerchtt.ru/uk/chto-oznachaet-zelenyi-cvet-v-psihologii-psihologiya-cveta-kak-kazhdyi/> [cit. 12-06-2021].
- ЛАНОВЕНКО О. & ОСТАПІШИНА О. [LANOVENKO O. & OSTAPISHINA O.], Словник-довідник з екології. Херсон, ПП Вишемирський В. С., 2013.
- ЛИХОДКИНА І. А. [LIHODKINA I. A.], Отражение эмоций и качеств человека с помощью цветowych ассоциаций. «Филологические науки. Вопросы теории и практики», 2017, Вип. 1 (67), Ч. 2, с. 138–142.
- ПАСТУРО М. [PASTURO M.], История цвета, Москва, Новое литературное обозрение, 2018.

- ПІВТОРАК В. [PIVTORAK V.], Кольоративна лексика – складник поетичного ідіостилію Марії Сербін. «Волинь філологічна: текст і контекст», 2013, Вип. 15. с. 239–247.
- ПОТЕБНЯ А. А. [POTEBNYA A. A.], Символы и миф. Избранные работы. Москва: Юрайт, 2016.
- ПУСТОВІТ Л. [PUSTOVIT L.], “Очі дихають синню...” (Колір у поезії І. Драча і Б. Олійника), «Культура слова», 1983, Вип. 25, с. 20–27.
- СИМВОЛІКА КОЛЬОРИВ, 2012 [on-line]. <http://tsikave.ostriv.in.ua/publication/code-4FE200DE79ABB/list-22AE31EDF27> [cit. 12-06-2021].
- СКУРАТИВСЬКИЙ В. [SKURATIVSKYI V.], Місяцелік. Український народний календар. Київ, Мистецтво, 1993.
- ТАРАН О. [TARAN O.], Дериваційний потенціал кольоративів (на матеріалі української та англійської мов), «Лінгвістичні дослідження», 2018, Вип. 47, с. 165–168.
- ТАРАНЕНКО О. О. [TARANENKO O. O.], Полісемічний паралелізм і явище семантичної аналогії, Київ, Наукова думка, 1980.
- ФОРМАНОВА С. & БАЗИК О. [FORMANOVA S. & BAZUK O.], Семантико-стилістичні функції хроматизмів як засіб формування національно-мовної картини світу. «Культура народів Причорномор'я», 2004, № 50. с. 120-124.
- RAGLAN L. The «Green Man» in Church Architecture. «Folklore», 1939, № 50, pp. 45-57.
- WASZAKOWA K. Opis porównawczy znaczeń podstawowej nazwy barwy zielonej w języku polskim, czeskim, rosyjskim, ukraińskim, szwedzkim i wietnamskim [W:] R. Grzegorzczkova, K. Waszakowa (red.), Studia z semantyki porównawczej. Nazwy Barw. Nazwy wymiarów. Predykaty mentalne. Cz. II. Warszawa, 2003, s. 49-68

Джерела

А. Словники

- АРФС – КУНИН А. В. Англо-русский фразеологический словарь. Москва, Русский язык, 1984.
- ВТССУМ – БУСЕЛ В. (ред.), Великий тлумачний словник сучасної української мови, Київ–Ірпінь, Перун, 2007.
- КСЖЛУМ – СТАВИЦЬКА Л. Короткий словник жаргонної лексики української мови. Київ, Критика, 2003.
- РУССВ – ВИРГАН І. О. & ПИЛИНСЬКА М. М. Російсько-український словник сталих виразів, Харків, 2000.
- СУМ-11 – СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: в 11 т. Київ, Наукова думка, 1970 – 1980.
- СУМ-20 – СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: у 20 т. online Т. 1–11 (А–ОЯСНЮВАТИ). НАН України. <https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=35936&page=1136>. С. 1137.
- СФУМ – СЛОВНИК ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, Київ, Наукова думка, 2008.
- УРРУФТС – ОЛІЙНИК І. С. & СИДОРЕНКО М. М. Українсько-російський і російсько-український фразеологічний тлумачний словник. Київ, Радянська школа, 1991.
- ФЕС – ЗАГОРОДНІЙ А. Г. & ВОЗНЮК Г. Л. Фінансово-економічний словник. Львів, Видавництво Національного університету „Львівська політехніка”, 2007.
- ФСУМ – УДОВИЧЕНКО Г. М. Фразеологічний словник української мови: в 2 т., 1984.

KOMOROWSKA E. & STANULEWICZ D. *Polskie i rosyjskie słownictwo barw. Asocjacje i znaczenia*, Szczecin: Volumina.pl Daniel Krzanowski, 2018.

Б. Текстовий ілюстративний матеріал

Анонс: Сучасний театр. Комедія «Веселі шльондри Парижу». *Дрогобич* *Інфо*: сайт вільних людей. URL: droginfo.com.ua. (дата звернення: 22.02.2019).

Біблія у перекладі І. Хоменка: [on-line]. https://www.truechristianity.info/ua/biblia/jeremiah_ukr.php [cit. 12-06-2021].

Біблія у перекладі Івана Огієнка [on-line]. <https://bible.ggwo.org.ua/ua/19/71/> [cit. 12-06-2021].

Букви: інтернет-видання, URL: <https://bykvu.com/ua/> (дата звернення: 28.09.2019).

БУЛГАКОВ М. [BULGAKOV M.], Бер. [on-line]. <http://www.world-art.ru/lyric/lyric.php?id=2721> [cit. 12-06-2021].

Варта1: офіційна спільнота. URL: [facebook.com:Varta1](https://facebook.com/Varta1). (дата звернення: 06.08.2019).

Гаряча агрополітика. URL: AgroPolit.com. (дата звернення: 23.04.2019).

Геращенко: «Зеленые человечки» захоплюють український парламент. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2019/09/10/7225897/> (дата звернення: 23.01.2020).

Гордон : *інтернет-видання*. URL: gordonua.com. (дата звернення: 04.01.2021).

Державна фіскальна служба України: Офіційний сайт. URL: sfs.gov.ua (дата звернення: 08.06.2021).

“Друзі ви знаєте, 5 років тому “зелені чоловічки” захопили Крим, зараз “зелені чоловічки” захоплюють український парламент” – Ірина Геращенко. URL: <https://inlviv.in.ua/ukraine/druzi-vy-znayete-5-rokiv-tomu-zeleni-cholovichky-zahopyly-krym-zaraz-zeleni-cholovichky-zahoplyuyut-ukrayinskyj-parlament-iryna-gerashhenko> (дата звернення: 30.08.2019).

ЗеБеня. URL: https://twitter.com/ze_benya (дата звернення: 03.05.2021).

Зелений парламент запрацював! Телеканал *NTA*. URL: YouTube. (дата звернення: 30.08.2019).

Зеленський не має зеленого поняття, що таке державні інтереси. Волинь.ua: ЗМІ Волині. URL: volynUa.com. (дата звернення: 06.03.2020).

Знай: новинне інтернет-ЗМІ. URL: znaj.ua (дата звернення: 08.06.2021).

Малко Р. Камікад-Зе. *Тиждень UA*: журнал. URL: <https://tyzhden.ua/> (дата звернення: 05.04.2019).

Партія зелених України : офіційний сайт. URL: <http://greenparty.ua/> (дата звернення: 14.06.2021).

Правда : форум. URL: pravda.com.ua. (дата звернення: 19.05.2021).

Преславний Коран. Київ, Основи, 2013.

Про ЗЕЛЕНУ Верховну Раду. URL: [facebook.com:Watch](https://facebook.com/Watch). (дата звернення: 23.01.2020).

Руданський С. [Rudanskyi S.], Усі твори в одному томі. Київ-Ірпінь, ВТФ «Перун», 2007.

Українська РСР на міжнародній арені, Київ, Політвидав України, 1977.

Українські народні пісні. родинно-побутова лірика. Ч. I: Пісні про кохання. Київ, Держвидавництво художньої літератури, 1964.

- Укрінформ*: мультимедійна платформа іномовлення України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3419301-rf-vidkrivae-dla-ukrainciv-zeleni-koridori-do-sebe-v-insih-vipadkah-strilaut-zelenskij.html> (дата звернення 03.03.2022).
- Укропченко Укроп. Інструкція для боротьби з зеленоботами: блог-платформа. URL: <https://enigma.club/>. (дата звернення: 11.05.2019).
- Феномен зебіла: *Блог Ігоря Савчука*. URL: savchuk.live. (дата звернення: 24.04.2019).
- Хрещатик*. URL: <http://kreschatic.kiev.ua/> (дата звернення: 23.01.2020).
- IgorLukianchuk. Twitter: блог. URL: <https://twitter.com:@IgorLukianchuk>. (дата звернення: 22.05.2020).
- TOP-News Україна*. URL: <https://top-news.com.ua/> (дата звернення: 13.06.2021).
- UAportal*: українське інформаційне інтернет-видання. URL: <https://www.uaportal.com/> (дата звернення: 10.03.2019).
- ZEbobik73: *facebook*: соціальна мережа. URL: facebook.com:@ZEbobik73. (дата звернення: 09.09.2020).
- ZEbobik73: *facebook*: соціальна мережа. URL: facebook.com:@ZEbobik73. (дата звернення: 09.09.2020).

The lexeme green in the Ukrainian language space: semantics, syntax, pragmatics, national specifics

Summary: In this scientific study on a wide range of language material (Internet space, media sources, oral speech, fiction) the expansion of semantics, syntactic and pragmatics of the nominative potential of the color name *green* is demonstrated, taking into account the epidemiological links (semantic and semantic and word-formation), the national specifics of the functioning of this color name in the Ukrainian language are represented. It is investigated that the symbolism of the color name *green* is connected with the natural philosophy of Ukrainians, their beliefs, specifically it is manifested in religious discourse. The commonality and difference in the perception of this color name in related and unrelated languages, enshrined in phraseology, are aspectually shown. At the present stage of the development of the Ukrainian language, the lexeme *green* testifies to the semantic, syntagmatic and pragmatic potential, the creation of neologisms, preserving a universal typological model, represents the progress from a specific comparison to a color generalization. This color name takes an active part in terminologizing, phraseologizing, colloquializing and neologizing the language, in a way verbalizes the category of evaluation, sliding on its scale from positive to negative. The expansion of the metaphorization of the lexeme *green* is largely connected with the language game, manipulation of the precedent name of the current President of Ukraine, which gives rise to a number of unique purely Ukrainian figurative political terms, occasionalisms.

Keywords: color name, neologism, metaphorization, terminologization, language game